

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Факультет гідрометеорології і екології

Кафедра екології та охорони довкілля
Кафедра екологічного права і контролю

Силабус курсу
«СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІД ЧАС
КРИЗИ»
(обов'язковий)

Рівень вищої освіти:	Другий (магістерський)
Галузь знань:	Е Природничі науки, математика та статистика
Спеціальність:	Е2 Екологія
Освітньо-професійна програма:	Екологія та охорона навколишнього середовища
Обсяг:	6 кредитів ЄКТС, 180 год.
Семестр, рік:	II семестр, I рік навчання, III семестр, II рік навчання
Дні, час, місце:	вул. Львівська, 15, НЛК № 2, за розкладом
Викладач:	Чугай Ангеліна Володимирівна, доктор технічних наук, професор, завідувачка кафедри екології та охорони довкілля Владимирова Олена Геннадіївна, кандидат географічних наук, доцент кафедри екологічного права і контролю
Контактний тел.:	+38(067)483-49-87
E-mail:	env_prot@onu.edu.ua avchugai@ukr.net kafedraepik@onu.edu.ua
Робоче місце:	вул. Львівська, 15, НЛК № 2, кафедра екології та охорони довкілля, каб. 411 вул. Львівська, 15, НЛК № 2, кафедра екологічного права і контролю, каб. 408
Консультації:	вул. Львівська, 15, НЛК № 2, каб. 411 щотижнево за розкладом (проф. Чугай А.В.) онлайн-консультації за потребою кожний робочий день з 15.00 до 17.00 (доц. Владимирова О.Г.)

Комунікація

Комунікація зі здобувачами буде здійснюватися через вказані адреси електронної пошти та очні/заочні зустрічі на консультаціях. Всі робочі оголошення надсилаються через старосту академгрупи на електронну пошту або через чат академгрупи у Viber. Студенти мають регулярно перевіряти повідомлення і вчасно на них реагувати.

Анотація курсу

Предмет вивчення дисципліни – поняття сталого розвитку суспільства, гармонізація економічних, екологічних та соціальних аспектів розвитку, оцінка екологічних ризиків та управління ризиками в умовах кризових ситуацій.

Пререквізити курсу – дисципліни «Антропогенний вплив на водні екосистеми», «Системний аналіз якості навколишнього середовища».

Постреквізити курсу – кваліфікаційна робота магістра.

Мета курсу – формування у студентів основ цілісного екоцентричного світогляду щодо напрямів подальшого розвитку цивілізації, шляхів гармонізації екологічних, економічних та соціальних аспектів людської діяльності як на глобальному так й на локальному і місцевому рівнях, сучасних підходів щодо кількісної оцінки сталості управлінських рішень у подальшій професійній діяльності; ознайомлення з питаннями управління ризиками сталого розвитку, екологічними ризиками, в тому числі в умовах кризових ситуацій.

Завдання дисципліни: вивчення сутності та основних понять і принципів концепції сталого розвитку; поняття біосфери як динамічної системи; основних відомостей про глобальні екологічні проблеми людства – ресурси і розвиток, антропогенні впливи на біосферу; якісних і кількісних критеріїв стійкості розвитку і моделювання розвитку суспільства; економічних, соціально-політичних, екологічних та етичних проблем розвитку; проблем прийняття управлінських рішень в кризових ситуаціях; визначення екологічних ризиків від техногенної діяльності.

Очікувані результати. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

- **знати:** поняття та властивості екосфери, принципи її розвитку як динамічної системи; основні закономірності розвитку відкритих стаціонарних систем; основні відомості про глобальні проблеми сучасної цивілізації (економічні, ресурсні, соціально-політичні, екологічні та демографічні); взаємозв'язки між факторами розвитку суспільства; визначення поняття «ризик» і принципи класифікації ризиків; принципи управління екологічними ризиками;
- **вміти:** аналізувати наукові передумови формування принципів сталого розвитку; застосовувати принципи системного аналізу до певних ситуацій; оцінювати можливості реалізації стійкості систем; аналізувати об'єктивну екологічну ситуацію та виявляти фактори, що негативно впливають на екосистеми; визначати пріоритетність соціально-економічних впливів на ті чи інші зміни екосистем; оперувати індикаторами сталого розвитку для оцінювання стійкості розвитку; визначати основні характеристики освіти для сталого розвитку та з'ясувати роль екологічної освіти у формуванні екологічного світогляду соціуму; оцінювати ризики для здоров'я людини і довкілля внаслідок техногенної діяльності.

Опис курсу

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій (36 год.) та семінарських/практичних занять (24 год.), організації самостійної роботи здобувачів (120 год.).

При вивченні навчальної дисципліни «Сталий розвиток та управління ризиками під час кризи» застосовуються словесний, наочний, практичний, проєктний методи навчання: читання лекції, пояснення, робота з навчальною літературою, ділові ігри, індивідуальні консультації.

Словесні та наочні методи навчання – це лекційні заняття, опитування, консультування, мультимедійні презентації.

Практичні методи – це опрацювання завдань до семінарських і практичних занять, практичного застосування теоретичного матеріалу при виконанні наукових досліджень.

Проєктний метод – виконання SWOT-аналізу управління ризиками розвитку людського потенціалу в умовах кризи (на прикладі окремих регіонів України).

Колективне опрацювання завдань – колективне обговорення результатів семінарських і практичних занять, обговорення і дискусії щодо проблемних питань лекцій, семінарських і практичних занять та результатів самостійної роботи.

Для розв'язання навчально-професійних завдань навчальної дисципліни застосовано комплексний підхід до діяльності у процесі навчання. Використовуються класичні дидактичні методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (лекція-пояснення, бесіда, контроль, самоконтроль, взаємоконтроль і т.п.)

Основні форми (методи) проведення занять – це різні типи лекцій, а також семінарські/практичні заняття – обговорення теоретико-концептуальних питань, дискусія, співбесіда, презентація результатів.

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретично-концептуальні засади сталого розвитку людства

Тема 1. Вступ.

Об'єкт и структура курсу. Логічна схема побудови курсу та його основні задачі. Роль і місце людини в екосфері. Антропоцентризм и екоцентризм як світоглядні парадигми розвитку людства.

Тема 2. Системний підхід в макроекології.

Системний підхід та системний аналіз. Визначення. Ієрархія матеріальних систем. Тенденції взаємодії. Класифікація систем. Еколого-економічні системи, їх особливості. Головні властивості та принципи організації складних систем. системні закони макроекології.

Тема 3. Системні кризи екосфери.

Екологічна криза. Соціальна та демографічна криза. економічна криза споживання. Криза цивілізації та її наслідки.

Тема 4. Вибір концепції розвитку людства.

Історичний шлях до розуміння нової парадигми розвитку людства. ратний огляд сучасних концепцій розвитку цивілізації. концепція біотичної регуляції навколишнього середовища. Основні положення концепції сталого розвитку. Індикатори сталого розвитку.

Змістовий модуль 2. Управління ризиками під час кризи

Тема 5. Поняття «ризик», «невизначеність».

Визначення термінів «ризик», «невизначеність». Види класифікацій ризиків.

Тема 6. Методи загального оцінювання ризику.

Концепції загального оцінювання ризику. Процес загального оцінювання ризику. Вибір методів загального оцінювання ризику. Методи визначення ризику. Нормування ризиків.

Тема 7. Екологічні ризики від техногенної діяльності.

Поняття «екологічний ризик». Оцінка екологічних ризиків від техногенної діяльності. Законодавча і нормативна база оцінки екологічних ризиків в Україні. Оцінка ризику для здоров'я населення. Енергетичні параметри ризиків.

Тема 8. Адаптація та відновлення в умовах кризових ситуацій.

Адаптація до зміни клімату в умовах кризових ситуацій. Відновлення та розвиток людського потенціалу України в умовах кризи.

Перелік рекомендованої літератури

Основна

1. Степаненко С.М., Владимірова О.Г. Стратегія сталого розвитку: конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2019. 175 с.
2. Буняк Н.М., Мельник А.І. Ризик-менеджмент в системі забезпечення сталого розвитку підприємства в умовах невизначеності. 2023 URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/xmlui/handle/123456789/6345>
3. Аблєєва І.Ю., Пляцук Л.Д. SWOT-аналіз соціо-економіко-екологічних систем: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2022. 229 с.
4. Якименко І.Л., Петрашко Л.П., Димань Т.М., Салавор О.М., Шаповалов Є.Б., Галабурда М.А., Ничик О.В, Мартинюк О.В. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти: Підручник. Київ: НУХТ, 2022. 337 с.
5. Павленко Т.І. Адаптація до зміни клімату в умовах глобалізації. Київ: Ніка-Центр, 2023. 280 с.
6. Іваненко О.В. Екологічні аспекти адаптації до зміни клімату в Україні. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 192 с.
7. Коломієць Л.В. Стратегія сталого розвитку: Навч. посібник. Кропивницький: 2019. 126 с.
8. Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Ракоїд О.О. Стратегія сталого розвитку: Підручник / За редакцією професора В.М. Боголюбова. Київ: ВЦ НУБПУ, 2018. 446 с.
9. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optim.

Додаткова

1. Добровольський В.В., Безсонов Є.М., Непеїна Г.В., Крисінська Д.О., Сербулова Н.А. Стратегії сталого розвитку: навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 160 с.
2. Лисиченко Г.В., Хміль Г.А., Барбашев С.В. Екологічний ризик: методологія оцінювання та управління: навч. посібник. Київ: Наукова думка, 2014. 328 с.
3. Белоконь К.В. Аналіз та оцінка екологічних ризиків: навчально-методичний посібник для студентів ЗДІА спеціальності 7.070802 «Прикладна екологія та збалансоване природокористування». Запоріжжя: ЗДІА, 2013. 176 с.
4. Боголюбов В.М. Формування змісту освіти в інтересах сталого розвитку суспільства / Високоякісна, доступна, випереджальна освіта. URL: http://blogs.lb.ua/kiev_2025/121320_visokoyakisna_dostupna_viperedzh.html.
5. Концепція регіональної системи освіти для сталого розвитку. URL: http://dea.gov.ua/chapter/konceptciya_regionalnoi_sistemi_osviti_dlya_stalogo_rozvitku
6. Цілі сталого розвитку. URL: <http://sdg.org.ua/ua/>
7. Аналіз державних стратегічних документів України щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року: Аналітична доповідь. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/RIA_complete-report_ukr.pdf.
8. ESG-стратегії: з чого варто їх розпочати вже зараз. URL: <https://ecolog-ua.com/news/esg-strategiyi-z-chogo-var-to-yih-rozpochaty-vzhe-zaraz>.
9. ISO 31010:2009 Risk management – Risk assessment techniques (Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику)
10. Angelina V. Chugai, Tamerlan A. Safranov, Viktor V. Pylypiuk, Iryna O. Soloshych. Assessment of the Environmental State of North-Western Black Sea Coast Territories, Ukraine using Indicators of Sustainable Development. *Ecologia Balkanica*. 2021. Vol. 13, Issue 1. P. 17 – 26.
11. T. Safranov, A. Chugai, A. Kolisnyk, T. Lavrov, A. Mozgovyy. The Environmental Component of Sustainable Development Potential in the Odesa Industrial-Urban Agglomeration. *Ecological Engineering & Environmental Technology*. 2024. Vol. 25, Issue 9. P. 116 – 129.
12. Якубовський О.П., Пахомова Т.І., Драгомирецька Н.М. Управління ризиками та кризами (опорний конспект дистанційного курсу навчальної дисципліни): Навчальний посібник. Київ: Центр дистанційного навчання НАДУ при Президентові України, 2005. 68 с.
13. Новак Т.С., Каплова О., Браніцький О.М. Екологічні ризики пов'язані з воєнними діями: поняття та ознаки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 262 – 267.
14. Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3991-20#Text>.
15. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної

політики України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

16. Методичні рекомендації «Оцінка канцерогенного та неканцерогенного ризику для здоров'я населення від хімічного забруднення атмосферного повітря» (наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18 жовтня 2023 року № 1811). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1811282-23#Text>.

Оцінювання

Методи поточного контролю: здійснюється шляхом опитування під час лекційних і семінарських занять, захисту практичних робіт.

Підсумковий контроль: залік (II і III семестри).

Курс розподілений на 2 змістові модулі. За кожним модулем виконуються тестові контрольні роботи (кожна оцінюється максимум у 40 балів), проводиться опитування на лекційних і семінарських заняттях, захист практичних робіт. Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач за результатами опитування на семінарських заняттях (II семестр) або захисту практичних робіт (III семестр), складає 40 балів. Загальна максимальна сума балів по курсу складає 100 балів.

Проведення контролю результатів навчання здобувачів відбувається відповідно до Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова URL: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-kontrol_2022.pdf.

Самостійна робота здобувачів: до самостійної роботи відносяться підготовка до лекцій, семінарських і практичних занять. Контроль здійснюється під час проведення лекційних і практичних занять.

Політика курсу

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Слід дотримуватися запропонованих у розкладі термінів складання сесії; перескладання відбувається відповідно до «Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти ОНУ імені І.І. Мечникова» (http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-kontrol_2022.pdf).

Політика щодо академічної доброчесності: Регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу ОНУ імені І.І. Мечникова, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців ОНУ імені І.І. Мечникова (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>).

Політика щодо відвідування та запізнень: Відвідування занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій. Відпрацювання пропущених занять має бути регулярним за домовленістю з викладачем у години консультацій.

Порядок та умови навчання регламентуються «Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ імені І.І. Мечникова» (<https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-osvit-process2022.pdf>).